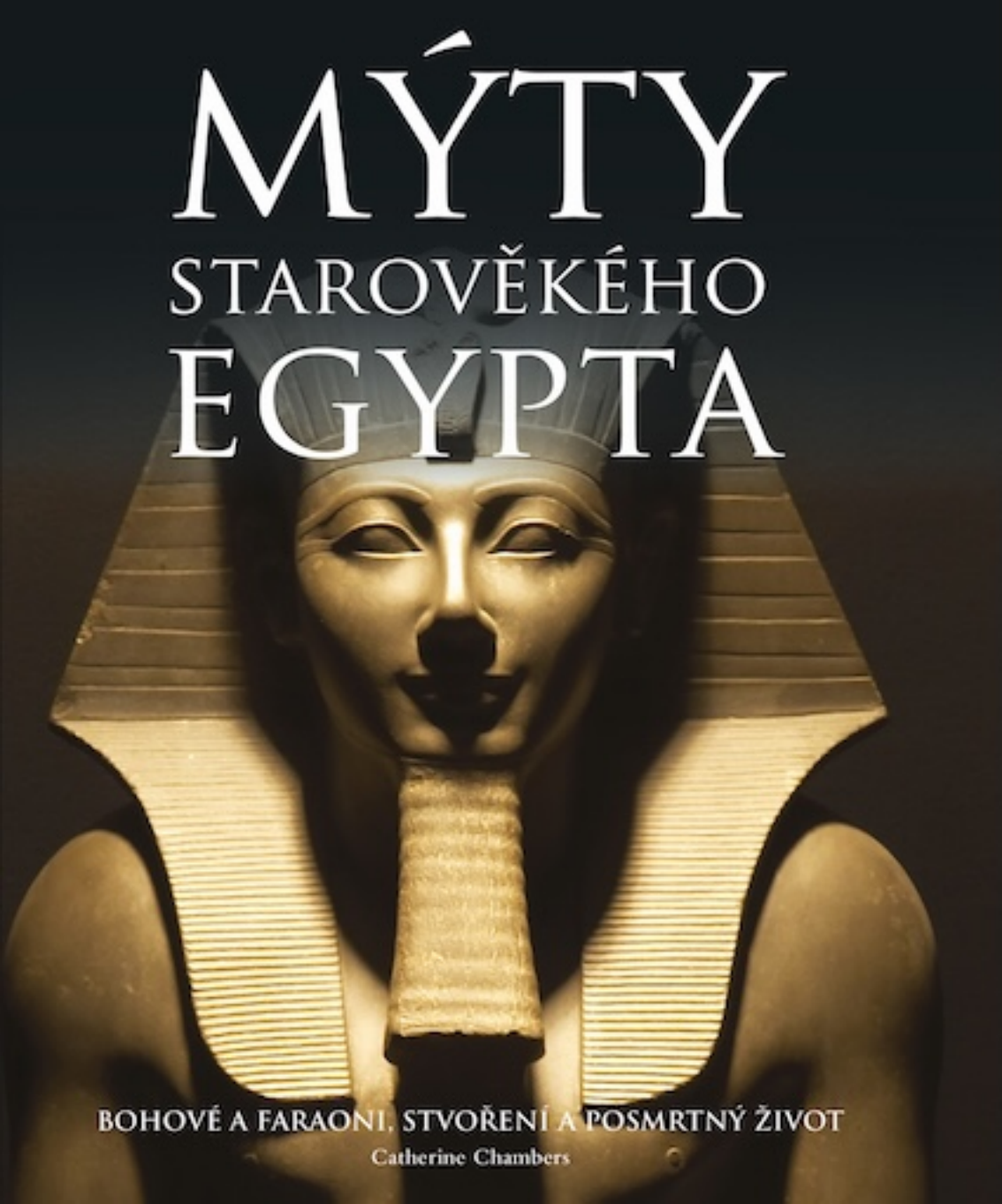
MÝTY STAROVĚKÉHO EGYPTA

BOHOVÉ A FARAONI, STVOŘENÍ A POSMRTNÝ ŽIVOT

Catherine Chambers

MÝTY STAROVĚKÉHO EGYPTA

Věnováno Claře

MÝTY STAROVĚKÉHO EGYPTA

BOHOVÉ A FARAONI, STVOŘENÍ A POSMRTNÝ ŽIVOT

CATHERINE CHAMBERS

EUROMEDIA GROUP

2019 Amber Books Ltd
© translation Dita Nymburská, 2026

ISBN 978-80-284-2531-9

OBSAH

Úvod		6
1. kapitola	Mýty zachycené na sochách, ve znacích, v symbolech a v písmu	12
2. kapitola	Pyramidy, paláce, papyrus a malba	30
3. kapitola	Stvoření z chaosu	64
4. kapitola	Bohové a mýty v pozemském životě	82
5. kapitola	Kněží, kněžky a slavnosti věnované bohům	124
6. kapitola	Obchod, invaze, expanze a mýty	162
7. kapitola	Bohové a mýty po pádu starověkého Egypta	198
Seznam starověkých egyptských králů		216
Seznam literatury		218
Rejstřík		219

ÚVOD

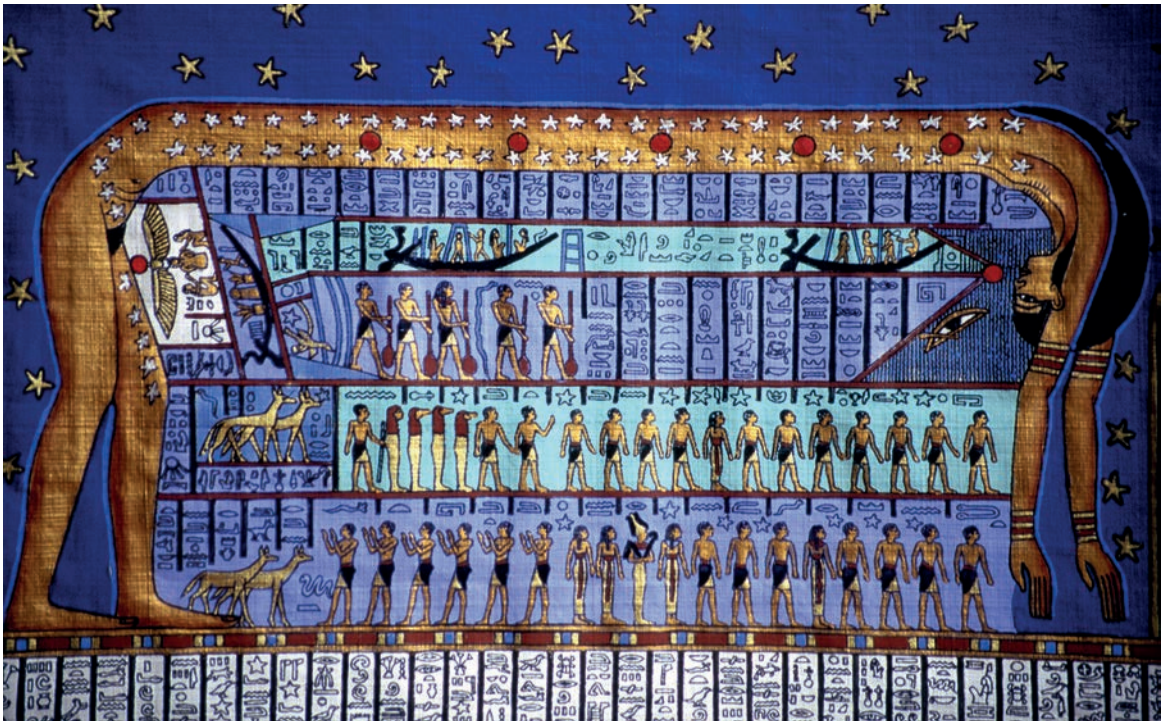
Vývoj rozsáhlé a složité mytologie starověkého Egypta ovlivnila příroda, která obdařila tuto oblast potravou a hojností. Dávní obyvatelé severovýchodního cípu Afriky ji považovali za božskou.

Přibližně okolo roku 8000 př. Kr. se v deltě a na dolním toku řeky Nilu objevilo lidské sídliště, které obklopovala rozlehlá a rychle vysychající krajina. Savany v severní Africe se pomalu měnily v poušť a farmáři a pastevci, které postupně vytlačovala vznikající nehostinná Sahara, se tak stěhovali na tato zelenější, řídce osídlená místa. Kolem roku 6000 př. Kr. se malé osady začaly měnit v opevněná města, kterým v deltě i Západní poušti zajišťovaly život oázy a v oblastech okolo Nilu úzké pruhy obdělávané půdy. Těmto městským oblastem přinášely prosperitu a bohatství obchodní stezky, které vedly přes poušť, moře i dlouhý splavný úsek Nilu. Pro břehy této řeky byly požehnáním každoroční blahodárné záplavy, které inspirovaly vznik příběhů o mnohých staroegyptských bozích a jejich moci.

Od zázraku k mýtu

Mýtus nám vypráví, že Ápis, bůh nilských záplav a pán ryb a vodních ptáků, žije u prvního kataraktu, velkého vodopádu poblíž dnešního Asuánu. Každý rok putuje nebesy a prochází Duatem, říší mrtvých, aby se znovu zázračně vynořil z horské jeskyně.

Na protější straně:
Na zdi chrámu bohyně Hathor v Dendeře poblíž města Kená severně od Luxoru je zachycen kněz přinášející oběť Ápisovi, bohovi záplav. Květ lotosu na jeho hlavě odkazuje na jeho spojení s řekou Nil.

NAHOŘE: Tradiční vyobrazení nebeské bohyně Nút ji zachycuje jako klenbu zastřešující zemi. Tento papyrus je kopií z Pozdní doby a nachází se v chrámu v Dendeře.

Tato epická pouť odrážela každoroční nilské záplavy, které zajišťovaly prosperující zemědělství v těsném sousedství vyprahlé Sahary. Starověcí Egypťané byli vystaveni spalujícímu žáru slunce každý rok od poloviny června do září a toužebně očekávali životodárná mračna, která přicházela z jihu přes Etiopskou vysočinu a přinášela hojnost vody do toků, které napájely Nil. Voda poskytovala blahodárné živiny, které ze Súdánu přinášel Bílý Nil. Ten se vléval do Modrého Nilu v Chartúmu a mířil na sever k deltě. Když voda ustupovala, zanechala za sebou několik metrů hlubokou černou, úrodnou, bahnitou půdu. V listopadu již vody zcela opadly, a tak mohla být zahájena setba a vegetační období *peret*. V dubnu byly plody zralé a připravené na *šemu*, čas sklizně. Každoroční záplavy *achet* tak přinášely hojnost.

Laskavá hvězda

V době, kdy se Egypťané ve starověku stávali svědky zázraku *achet*, ohlašovala příchod každoročních záplav jasná hvězda Sirius, která představovala bohyni Sopdet. Lidé oslavovali zároveň hvězdu i stoupající vodu, kterou považovali za boží dar. Pokud byly záplavy velmi slabé, nebo se naopak Nil rozvodnil příliš a voda způsobila

škody, věřili lidé, že jde o boží trest. Staří Egypťané vždy pociťovali bezmoc, když čelili silám přírody, kterou ovládali bohové, a tak o jejich skutcích vyprávěli v mýtech.

Vycházející slunce a vzkříšení

Podobně důležitá jako přírodní jevy, které se každý rok opakovaly, byla každodenní pouť slunce. Jeho žár v létech hojných záplav dopřál sazenicím, aby se proměnily v bohatou úrodu, ale pokud záplavy nebyly dostatečné, tak rostliny spálil. Nejistotu starých Egypťanů umocňovalo i to, že se slunce každou noc ztrácelo, a tak čelili obavám, zda se další den opět objeví.

Pouze božstva, jako byla Nút, mohla zajistit, že denní rytmus slunce narušen nebude. Bohyně, v jejíž kompetenci byla obloha a hvězdy, každý večer slunce spolkla. To prošlo jejím tělem a následující ráno se opět zrodilo.

Denní cyklus slunce připomínal přechod lidí ze života do smrti, a vyvolával proto zásadní otázky o existenci posmrtného života. V pantheonu mocných bohů můžeme nalézt ty, kteří doprovázeli živé bytosti na jejich pozemské pouti a pomáhali jim procházet jak obdobími klidu, tak obdobími zmatků. Setkáváme se ale i s bohy, kteří dokázali provézt lidi ve své éterické bárce skrze Duat, podsvětí, a přiblížit je tak k reinkarnaci. Pokud božstva usoudila, že zesnulý je hoden vydat se na tuto strastiplnou cestu, zamířil do Aaru, Rákosového pole. Byl to ráj, který odrážel to nejlepší z pozemského života. V dynastických dobách mu vládl Usir, bůh, který se staral o slunce v noci, ale také o nilské rákosí a znovuzrození.

Směřování k národní mytologii

Mezi léty 6000 a 3150 př. Kr. zemědělci, pod patronací raných stvořitelských božstev a dalších místních a osobních bohů, okopávali vlhkou a úrodnou půdu a zasévali základní plodiny, jako je pšenice a ječmen. Zavlažovali je pomocí umělých vodních kanálů a *šadufu*, ručního pádlového čerpadla. Měli tak dostatek krmiva pro domestikované ovce, kozy, prasata a osly. Nil poskytoval ryby, ale také rákosí pro stavbu lodí a domů i na výrobu psacích per. Lidé opečovávali rostliny šáchoru papírodárného, které měly řadu využití – jejich kořeny sloužily jako potrava, ze stonků se vyráběly

NAHOŘE: Temeno hlavy Sopdet, bohyně ztělesňující Siria, zdobí hvězda.

NAHOŘE: Hlavním božstvem, kterému je zasvěcen rozhlehlý chrámový komplex Karnak v Luxoru, je Amon. Bohatství Egypta umožnilo postavit tento chrám okolo roku 3400 př. Kr.

malé čluny a jeho dřeň se používala pro výrobu papyru. Přebytky se směňovaly za drahé kovy, drahokamy, slonovinu a dřevo. Země postupně bohatla, populace rostla, a brzy přišli na scénu také vládci, kteří začali společnost řídit. Zrodil se také panteon mocných bohů a jejich spletitých příběhů, které propůjčovaly vládcům právo na ovládaná území.

Umění i řemesla získávaly stále vytříbenější podobu, a daly tak vzniknout rozvinuté materiální kultuře. Staří Egypťané vyjadřovali svou oddanost bohům prostřednictvím rytin, maleb i sošek. Když mezi lety 3100 a 2686 př. Kr. došlo ke sjednocení Egypta, znaky a symboly se postupně změnily v psaný jazyk, který umožnil rozsáhlé dokumentování administrativních úkonů, legislativy, účetních položek i diplomatické korespondence týkající se celé země, ale také zachycení a popsání rostoucího panteonu bohů a jejich rolí v mýtech.

Největším ze všech mýtů bylo, že moc bohů není závislá na faraonech či velekněžích a kněžkách, tedy na elitní societě, která až do prvního přechodného období (asi 2160–2055 př. Kr.) ovládala chrámy, v nichž se uctívali bohové mnoha tváří a tradovaly se jejich příběhy.

CHRONOLOGIE

Paleolit	asi 700 000–7000 př. Kr.
Saharský neolit	asi 8800–4700 př. Kr.
Předdynastická doba	asi 5300–3000 př. Kr.
Archaická doba	asi 3000–2686 př. Kr.
Stará říše	2686–2160 př. Kr.
1. přechodné období	2160–2055 př. Kr.
Střední říše	2055–1650 př. Kr.
2. přechodné období	1650–1550 př. Kr.
Nová říše	1550–1069 př. Kr.
Ramessovská doba	1295–1069 př. Kr.
3. přechodné období	1069–664 př. Kr.
Pozdní doba	664–332 př. Kr.
Ptolemaiovská doba	332–30 př. Kr.
Řecká doba	30 př. Kr. – 395 n. l.

1 MÝTY ZACHYCENÉ NA SOCHÁCH, VE ZNACÍCH, V SYMBOLECH A V PÍSMU

Mýty starověkého Egypta byly – obdobně jako mýty jiných afrických kultur – založeny na starověké orální tradici a v průběhu tisíciletí se pak přizpůsobovaly a měnily. I když se tak příběhy bohů staly námětem uměleckých děl a byly zachyceny písemně, většina starých Egypťanů si tato vyprávění pamatovala.

Příběhy o bozích starověkého Egypta odpovídaly na zásadní životní otázky, jako například kdo stvořil zemi a přírodní živly, kdo je zodpovědný za hojnou úrodu nebo za neúrodu či proč probíhá zápas mezi řádem a chaosem nebo dobrem a zlem. Byly tak dobře známé, že nebylo nutné je zobrazovat ani zapisovat v plném rozsahu. Staří Egypťané obvykle rozpoznali mýtus, jeho kontext, význam a funkci již jen z jeho náznaku či odkazu k božstvu, velmi často stačily pouhé narážky na mýtus, dostačující byl i pouhý symbol nebo ikonické

NAPROTI: Čedičová socha Hora v chrámu v Edfú, který byl postaven mezi léty 237 a 57 př. Kr., dokazuje, že byl Hor považován za mocné božstvo od předdynastické doby až do konce království.

NAHOŘE: Tento amulet nazývaný Horovo oko neboli *vedžat* má tyrkysovou barvu, která symbolizuje ochranu. Horovy oči představovaly slunce a měsíc.

zobrazení. Tyto fragmenty mohly implicitně naznačovat také zapojení dalších bohů spojených s daným mýtem a odkazovat k jejich charakteristickým vlastnostem a postavení v rámci panteonu.

Města a jejich totemy

Předdynastické archeologické nálezy, které zobrazují mytické bytosti, jsou datovány přibližně do roku 4000 př. Kr., ale některé rané totemy jsou ještě starší, pocházejí přinejmenším z roku 4500 př. Kr. V té době se malé osady rozrostly do velkých vesnic a posléze v rušná obchodní města. Vznikaly zde komunity řemeslníků, kteří vyráběli vše od nábytku a kuchyňského nádobí až po sošky a amulety, a zásobovali tak střední třídu, jež byla poměrně bohatá.

Posvátná zobrazení a sochy měly formu maleb, rytin či tesaných soch, které se zhotovovaly z obyčejných materiálů, jako bylo dřevo, slonovinové destičky nebo ostraka (polámané kusy mušlí či vápence nebo střepy). Tato zpodobnění vznikala nejenom jako votivní předměty, ale také jako pohřební výbava. Poskytují tak svědectví, že již v raných dobách se lidé zabývali rolí bohů a jejich mýtů a věřili, že jim bozi pomohou zvládnout cestu do posmrtného života.

Mezi lety 4000 a 3500 př. Kr. se prudce zvýšilo množství předmětů, které tvořily pohřební výbavu nalezenou v hrobkách vysoce postavených jedinců. I v předdynastické době byly některé hrobky velké a honosné a vyznačovaly se propracovanými dřevěnými střechami, jejichž zbytky byly nalezeny v horké suché poušti. Podstatné je, že mezi pohřební výbavou byly nalezeny totemy s vyobrazením bohů, jejichž význam přetrval i do dynastických dob.

Většina nálezů byla objevena na pohřebištích na jihu země v okolí města Nechen, známého také jako Hierakonpolis, a datována přibližně do období mezi léty 3790 a 3640 př. Kr. Archeologové zde objevili nejstarší důkazy o existenci zádušních chrámů a stejně tak pohřebišť, která sloužila nejen pro lidi, ale také pro zvířata, od psů až po slony.

Na pohřebištích byli nalezeni i lidé, kteří byli zabiti, aby doprovázeli svého pána do posmrtného života a uspokojovali tam jeho každodenní potřeby. Víra v bohy nebyla tak silná, aby lidé věřili, že se o ně bozi postarají. Mezi lidskými kostmi ale byly

objeveny také vápencové sošky, kosmetické břidlicové palety, které sloužily k nanášení očního make-upu označovaného jako *kohl*, nebo vyřezávaná pštrosí vejce a pazourky. Nalezeny byly také propracované symboly, jež zpodobňovaly např. hrocha a nacházely se na mocných totemech.

V březnu 2014 objevili archeologové v hrobce (č.) 72, která patřila mladému vysoce postavenému muži, pravděpodobně synovi místního vládce, 54 různých předmětů. Patřily mezi ně hřebeny ozdobené figurkou hrocha, slonovinová hůlka s vyřezávanou horní částí a figurka hrocha vyrobená z mastku. Nejzajímavějším nálezem byl ale 32 centimetrů dlouhý zub hrocha, který byl vyřezaný do podoby vousatého muže s velkýma ušima a zřejmě naznačoval spojení mezi osudem hrocha a jeho lidského majitele.

Propojení mýtu s mocí

Nedokážeme určit přesnou souvislost mezi ranými totemy hrochů, jejich mytickým statutem a tím, jak je využívala vládnoucí třída. Pozdější záznamy v Knize mrtvých (kolem roku 1500 př. n. l.) však naznačují, že postavení hrocha v egyptském panteonu, v němž

DOLE: Mezi nálezy v hrobce 72 v Nechenu (Hierakonpolis) patří hřeben ozdobený figurkou hrocha a figurka vyřezaná z hrošího zubu (vlevo dole).

DOLE: Socha Tveret z pozdního období drží v pravé ruce symbol života *anch*.

byl chápán jako jedna ze zvířecích reprezentací bohyně Tveret, se spojovalo s hroší dravostí a vzrůstem. Jednou z mytických rolí Tveret bylo dohlížení na každoroční povodně, které bohyně musela hlídat především u Gebel el-Silsila, severně od dnešního Asuánu, kde se vody valily s velikou silou. Jako bohyně, která zajišťovala hojnost, byla přirozeně spojována s plodností a rozením dětí. Později Tveret její síla předurčila k tomu, aby střežila mytické stezky v západních horách. Využívala tam svých magických schopností, aby ulehčila zemřelým jejich cestu do podsvětí.

Tveretina pouť egyptskou mytologií, kterou začala jako mocná, ale jednoduchá ikona a dovršila jako božstvo s mnohostrannou působností, je typická pro starověké bohy, kteří jsou chápáni jako stvořitelé. Jedním z nejvýraznějších se stal sokol. V již zmiňované hrobce 72 byl objeven také nejstarší totem zpodobňující sokola, který byl zručně vytvořen ze zeleného malachitu. Předpokládáme, že se jedná o jedno z prvních zpodobnění Hora, vládce bohů.

Mýty a sjednocení Egypta

Jeden z prvních bohů-stvořitelů, Hor se sokolí hlavou, se podle mýtů vynořil ze světa pohlceného temnotou a chaosem. Země v té době byla jen kalnou hmotou tvořenou bahnem a vodou. Hor slétl z oblohy a usadil se do rovného a silného rákosí, jež vyrůstalo na kraji bahnitého ostrova uprostřed močálu. Z malé hromádky zeminy se pak vynořili lidé, kteří okolo posvátného sokola postavili ochranné zdi. Tak v zemi, která se později stala Egyptem, vznikla první komunita, kterou chránilo božstvo.

Tento starověký mýtus o stvoření ale nebyl jediným důvodem, proč se Hor objevoval na raných totemech. Jako dravý pták, který byl vyzbrojen ostrým zobákem a drápy, byl také symbolem moci a rychlosti. Není proto divu, že mezi nálezy z hrobek vysoce postavených jedinců z raného období jsou artefakty s hlavou nebo symbolem Hora.

Ještě důležitější bylo, že v době, kdy předdynastickou éru střídalo slavné

období sjednocování starověkého Egypta, byly Horovy ochranné hradby přetvořeny do jednoho z prvních hieroglyfů, a staly se tak symbolem městského centra ovládaného králem. Tento hieroglyf se objevuje na Býčí paletě (asi 3200–3000 př. Kr.), která zdůrazňuje symboliku býka. Horovo jméno se stalo také jedním z pěti jmen používaných pro označení panovníka. Mýtus začal být v této době využíván jako mocný nástroj v boji o nadvládu mezi rostoucími městskými státy Horního Egypta. Tento region se chystal ovládnout také města v deltě Nilu v Dolním Egyptě. Králové se neostýchali zachycovat svou mytickou moc v uměleckých dílech, hrobkách a na zbraních.

Mýtus, mytická moc a sjednocení Egypta

Kolem roku 3500 př. Kr. tvořily provincie zvané *sepat*, později Řeky přejmenované na *nomy*, mozaiku samostatných mocenských center po celém starověkém Egyptě. Každou z nich řídil *nomarcha*, jenž vlastnil regálii, odznak své moci, která byla označená symboly jeho božského patrona. Králové Horního Egypta, kteří se považovali za pozemské vtělení Hora, sídlili ve městech Cenej, Nechen a Nakáda. Již na konci předdynastického období spolu tato města soupeřila o moc, až nakonec z mnoha šarvátek vyšla kolem roku 3150 př. Kr. vítězně Cenej.

Oblast pak procházela temným obdobím, v němž silný Horní Egypt získal kontrolu nad Dolním Egyptem. Na Narmerově paletě, obřadní stéle ve tvaru štítu vyrobené z prachovce, jež byla odkryta v hlavním depozitu chrámu boha Hora v Nechenu, jsou zachyceny triumfální scény, které naznačují, že Dolní Egypt byl dobyt. Je ale možné, že zachycená bitva je pouze alegorií a k ovládnutí Dolního Egypta mohlo dojít postupně díky ekonomické nadvládě prosperujících jižních městských států.

DOLE: Jedna ze zachovaných královských kartuší z období Nové říše se nachází v zádušním chrámu Ramesse III.

Bohové podporují prvního krále

Mezi lety 1897 a 1898 objevili dva britští archeologové, James Quibell a Frederick Green, jeden z nejstarších historických dokumentů vůbec. Čtyřiašedesát centimetrů dlouhá Narmerova paleta, která byla zručně vyřezána z jednoho kusu šedozeleného prachovce, dokládá, že bohové stáli na straně prvního egyptského krále. Narmerovo jméno je zapsáno hieroglyfy „n'r", sumec, a „mr", dláto. Obě strany palety jsou zdobeny vyřezanými reliéfy. Tato paleta nebyla nikdy využívaná na roztírání kosmetiky, ale sloužila jako obřadní předmět. Předpokládá se, že pochází z doby okolo

Druhý chrám v Nechenu

Hlavní naleziště bylo objeveno v druhém, převážně raně dynastickém (3000–2686 př. Kr.) chrámu v Nechenu, který byl postaven na místě starší posvátné mohyly. Nechenský komplex byl pro vládce tak důležitý, že jeho rekonstrukce a přestavby pokračovaly nejméně do doby Střední říše (2055–1650 př. Kr.). Nejvýznamnější naleziště, na němž se nacházelo množství artefaktů, bylo obklopeno kamennými zdmi postavenými v období Staré říše (2686–2160 př. Kr.). Ve stavbě z hliněných cihel pocházející ze Střední říše byla odkryta krásná zlatá socha sokolího boha Nechenyho, pravděpodobně předchůdce Hora.

NAHOŘE: Černé oči Hora, boha chrámu v Nechenu, jsou tvořeny kousky obsidiánu.

Ať už tomu bylo jakkoli, Horní Egypt, jejž ztělesňovali Hor a supí bohyně Nechbet, porazil Dolní Egypt a jeho boha Sutecha, zachycovaného jako neidentifikované mytické zvíře, jehož partnerkou byla hadí bohyně Vadžet. Mytologie popisující příběhy a moc těchto bohů a bohyň byla zachycena nejen v jejich obrazech, ale odráží se i v korunách obou regionů.

Výraz dešret, „rudý", odkazuje k červené koruně používané ve městě Nubt, Městě zlata ležícího v deltě Nilu, ale zároveň je spojován s Vadžet a Sutechem. Sutech byl bůh chaosu a vražedných záměrů, ale v průběhu věků se občas objevil i v podobě laskavějšího božstva. Protáhlá červená koruna *dešret* byla zachycena na střepu odlomeném z velké nádoby pocházející z předdynastické doby. Tato koruna byla spojena s krvelačným a krutým Sutechem, který podle jednoho mýtu zabil svého vlastního bratra Usira. Usir byl velmi oblíbeným božstvem a ze strastiplného života ho svými činy vysvobodila jeho žena Eset. Nakonec se stal mocným bohem posmrtného života.

Na jihu země byla používána bílá koruna *hedžet*, která byla také označována jako „zářící". Narmerova paleta jasně zachycuje krále – Hora, jak poráží lstivého krále – Sutecha. Když došlo ke sjednocení, byly koruny ztvárňovány samostatně, zde se nachází každá na jedné straně palety. Později byly koruny využívány řadou králů sjednoceného Egypta.

roku 3150 př. Kr., tedy ze stejného období jako další nálezy z Horova chrámu v Nechenu, jež také připomínají sjednocení Egypta.

V horní části palety jsou vyřezáni býci či krávy, které zachycují buď boha Ápise, nebo bohyni Hathor. Hathor byla známá jako nebeská bohyně „s mnoha jmény". Byla považovaná i za manželku Hora, a tak byla úzce spojována s králem-sjednotitelem a jeho nástupci. Na spodní části jedné ze stran palety leží mrtví bojovníci z Dolního Egypta, na druhé straně boří býk svými rohy městské hradby a kopyty drtí poraženého nepřátelského vojáka. I když býk nenese žádné označení, jedná se pravděpodobně o boha Ápise zobrazovaného s býčí hlavou, považovaného za jednoho z největších bohů města Memfis (Mennofer), jež se stalo hlavním městem Egypta v období první dynastie.

Obě strany palety naznačují, že sjednocení bylo dosaženo neústupnou vojenskou silou. Před králem jdou čtyři nosiči, kteří drží vysoko vztyčené standarty. Na jedné z nich je vyobrazen Vepvovet, bůh, jehož jméno lze přeložit jako „ten, kdo otevírá cestu", což pravděpodobně odkazuje na to, že byl bohem, který pomohl otevřít cestu ke sjednocení Egypta. Je to bůh s hlavou šakala (nebo možná vlka), jenž je ochráncem mrtvých. Pomáhá jim překonávat překážky na cestě k zářnému posmrtnému životu.

Na druhé straně palety je zachycen Narmer v okamžiku, kdy se chystá zasadit svému nepříteli úder těžkým kyjem. Nad zajatcem je sokol, který představuje Hora, ochránce Horního Egypta a králů, jenž se vítězoslavně vznáší nad symbolickým zachycením podrobené nilské delty. Jeden z jeho pařátů spočívá na rostlinách šáchoru, z nichž se vyráběl papyrus, v druhém svírá provaz, který je přivázán k hlavě nebohého vězně.

VPRAVO: Narmerova paleta ve tvaru štítu představuje královu moc. Na této paletě jsou zachyceni i lvi, jejichž dlouhé hadí krky obtáčejí prohlubeň sloužící k roztírání líčidel.

Dvojitá koruna

Dvojitou korunu, známou jako *pšent*, nosili faraonové po celé dynastie. Představovala nejen sjednocený Egypt, ale také soulad mezi politikou, bohy a mýty. Koruny někdy zdobila vzpřímená kobra, Ureus, který je spojován se severní bohyní Vadžet, a sup, jenž představuje bohyni Nechbet. Někdy byly zachyceny na hlavě Hora, jako je tomu na obrázku výše, aby se zdůraznilo sjednocení země vládcem z jihu.

Mytologie prvního krále

Sjednocení Egypta umožnilo, aby se mozaika městských států, z nichž každý měl svého vlastního totemického boha, rozrostla v teokracii s národním náboženstvím a mytologií. Místní božstva si v ní ale i nadále udržela své místo. Sjednocení povýšilo některé bohy a jejich příběhy, a ti tak zaujali důležitější místa, což byl proces, který se opakoval s příchody a odchody jednotlivých dynastií.

V období překotného sjednocování se mýty odrážející identitu samotného krále-sjednotitele měnily. Narmerova paleta jasně ukazuje na Narmera, krále pod ochranou Hora, který se prý stal s požehnáním bohů prvním vládcem sjednoceného Egypta. To dosvědčují také seznamy králů nalezených v Abydu, královské nekropoli v Nechenu, v hrobkách pozdějších vládců, Dena a Kaa z první dynastie.

Narmerovo jméno ale není jediné, které se v seznamech objevuje, i když některá jména mohou být pouhými epitety. Události spojené se sjednocením Egypta mohly být postupně v mytologickém podání pozměňovány, až byly nakonec přetvořeny v jednu zásadní a dramatickou událost, i když to ve skutečnosti mohl být proces dosažený prostřednictvím obchodu a na základě smluv. Identita prvního skutečného vládce sjednoceného Egypta se tak stále vznáší v liminálním prostoru. O postavení prvního božského krále Egypta zřejmě soupeřilo více vládců. Zdá se tak, že v oné době bylo jisté pouze postavení bohů.

Hor Aha – první skutečný král Egypta?

V Sakkáře, nekropoli Memfisu, jenž se stal novým hlavním městem Egypta za První dynastie, byla nalezena slonovinová tabulka, na které se uvádí, že prvním králem sjednoceného Egypta byl Hor Aha a že jeho jméno, Bojující sokol, je symbolem Horovy síly a ušlechtilosti. Na pohřebišti Umm el-

-Káb, archeologické lokalitě v Abydu, byl nalezen fragment nádoby z fajánsu, na němž se nacházejí serechy (rámečky zdobené sokolem s Horovým jménem), které uvádějí tohoto krále jako druhého po Narmerovi. V současné době předpokládáme, že byl s největší pravděpodobností synem Narmera a jeho manželky Neithotep, a tak po Narmerově smrti zdědil trůn.

Meni – král, nebo jen symbol?

Na slonovinové tabulce v hrobce v Nakádě je společně se jménem Hora Ahy uvedeno také jméno krále Meniho, které lze přeložit jako „ten, kdo vytrvá“. Jako první král je označen jak v Turínském královském papyru (1275–1200 př. Kr.), tak v Abydoském královském seznamu (asi 1290–1279 př. Kr.). Uvádí ho také ptolemaiovský kněz a historik Manehto (asi 300 př. Kr.), kterému jako podklad sloužila Palermská deska pocházející z období Staré říše. Mnozí egyptologové ale ztotožňují Meniho s Narmerem nebo Horem Ahou a domnívají se, že toto jméno jen vystihuje houževnatost panovníka, který byl skutečným sjednotitelem Egypta.

NÍŽE: Fragment Palermské desky vyrobené z černého čediče, na níž je seznam staroegyptských faraonů.

VYKOPÁVKY JAMESE QUIBELLA (1867–1935)

James Quibell byl prvním významným egyptologem, který předpokládal, že odkryl nálezy pocházející z doby mnohem ranější, než byla čtvrtá dynastie. Svou teorii opíral o vykopávky na pohřebištích v Nakádě, které dle jeho předpokladu pocházely spíše z předdynastického období než z období přechodného. Nálezy z několika předdynastických období v Nakádě se využívají k datování nálezů z jiných nalezišť. Mezi Quibellovy významné objevy patřily papyry a artefakty využívané k magickým a medicínským účelům, jež se spojovaly s mocí bohů. Nalezly se v hrobových šachtách zádušního chrámu Ramesse II. (1279–1213 př. Kr.).